

WEB TABANLI ÇOCUK HAKLARI EĞİTİMİ PROGRAMINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ¹

Dilşat PEKER UNAL*

Özet

Bu çalışmanın amacı; ilköğretim sınıf öğretmenleri için, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan bir eğitim programı hazırlamak, eğitim programını web tabanlı olarak uygulamak, sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre eğitim programının web tabanlı uygulamasını değerlendirmektir. Araştırmanın evrenini ilköğretim birinci kademedeki görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

İlköğretim sınıf öğretmenlerinden oluşan 47 kişilik bir araştırma grubundan, eğitim programının web tabanlı sunumunu değerlendirmek için anketler, görüşme formu, başarı testi ve senaryo ile veriler toplanmıştır. Veriler analiz edildiğinde eğitim programına yönelik görüşlerin olumlu olduğu görülmüştür. Sınıf öğretmenleri eğitim programının web tabanlı uygulamasına ses ve daha çok video eklenmesinin ve yazılı yönergelerin azaltılmasının etkili olacağını belirtmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: eğitim programı, web tabanlı eğitim programı, çocuk hakları

Giriş

Bir eğitim programı, toplumsal yapıda meydana gelen değişiklikleri bünyesinde barındırmalı diğer bir deyişle dinamik olmalıdır. Bu dinamik yapı eğitim programlarının; toplumdaki bireylerin gereksinimlerini karşılamasını aynı zamanda çocukların ve gençlerin sorunlarını, ilgilerini, gelişim özelliklerini dikkate almasını gerektirmektedir (Varış, 1996, 26). Eğitim programının dinamik olması, programı oluşturan öğelerin; bilimsel gelişmelere göre değişmesini, geliştirilmesini, güncellenmesini gerektirmektedir.

Eğitim programının dinamik olmasını sağlayacak araçlardan birisi, bilgisayardır. Bilgisayar sahip olduğu kelime işlemci, grafik, sunu, veri tabanı ve elektronik haberleşme programları ile eğitim programlarının hem hazırlanmasında hem de hedef kitleye ulaştırılmasında kullanılmaktadır. Bu kullanımda eğitim programlarının içeriği sayısallaştırılmakta, programa katılanlara İnternet üzerinden ulaştırılmaktadır. İnternet üzerinden sunulan eğitim içeriklerinin etkili olması için web tabanlı olarak hazırlanan derslerin sunumunda öğretim tasarım modellerinin göz önünde bulundurulması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu zorunluluk yapılan pek çok araştırmada vurgulanmıştır (Dick, Carey ve Carey, (yıl belirtilmemiş); Morrison, Ross ve Kemp, 2004, 54; Türkoğlu 2003; Atıcı ve Gürol 2001, 177).

¹ Bu çalışma Prof. Dr.; F. Dilek GÖZÜTOK danışmanlığında hazırlanmış olan "İlköğretim Öğretmenlerine Yönelik Web Tabanlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı" başlıklı doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

* Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Açık Öğretim Grup Başkanlığı

Web Tabanlı Eğitimde Öğretim Tasarım Modelleri ve Web Tabanlı Program Geliştirme

Bir eğitim programının içeriğinin, İnternet üzerinden web sayfaları aracılığı ile iletilmeden önce, eğitim programının öğelerinin öğretim tasarım modellerine göre düzenlenmesi gerekmektedir. Moore ve Kearsley (2005)'den aktaran Gülbahar (2009, 136), bir öğretim tasarımı modelinde; analiz, tasarım, geliştirme, uygulama ve değerlendirme aşamalarının olması gerektiğini belirtmiştir. Gülbahar (2009, 136);

- Analiz aşamasında; öğrencinin özelliklerinin, öğrenciye verilecek içeriğin, ulaşılmak istenen öğrenme çıktılarının ve kullanılacak teknolojik altyapının belirlenmesi,
- Tasarım aşamasında; öğrenim kazanımlarının, kullanılacak öğretim yöntem ve tekniklerinin, değerlendirmenin nasıl yapılacağıın en ince ayrıntısına kadar belirlenmesi,
- Geliştirme aşamasında; öğretim materyallerinin, etkinliklerin, değerlendirme araçlarının hazırlanması,
- Uygulama basamağında; öğrenciler ve öğretmen tarafından dersin planlandığı şekilde uygulanması,
- Değerlendirme basamağında ise; her bir öğrencinin derse katılmadan önce sahip olduğu bilgi-beceri düzeyi ile ders sonunda sahip olduğu bilgi-beceri düzeyi arasındaki farkın belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Web tabanlı öğretim tasarım modellerinin analiz, tasarım ve geliştirme aşamasında gerçekleştirilen çalışmalardan pek çoğu program geliştirme sürecinde gerçekleştirilen çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Hedef kitlenin tanınması, amaçların belirlenmesi, değerlendirme çalışmalarının yapılması benzerlik gösteren çalışmalardan bazılarıdır. Birbiri ile benzer özellikler taşıyan program geliştirme ve web tabanlı öğretim tasarım modelleri; "Disiplinler arası öğretimin öğrencinin doğal öğrenme sürecine ve dünyayı algılayış biçimine daha uygun olduğu"na (Yıldırım, 1996, 90) olan inancın artması, web tabanlı eğitim ve program geliştirme alanlarında çalışan kişilerin bu konulara bütüncül bakması, bir "araştırma süreci" olan program geliştirmede bilgisayarlardan ve İnternette yararlanılması gibi nedenlerle yeni bir çalışma alanının ortaya çıkmasını sağlamıştır: "Web tabanlı program geliştirme".

Web tabanlı program geliştirme çok genel olarak; öğrencileri, bilgi ve iletişim teknolojisindeki araçları ve öğretilmesi gereken konuları kapsayan bir süreç olarak tanımlanabilir. Bu süreçte program geliştirme ilkeleri, bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitimde kullanım uygulamaları ve öğrencilerin özellikleri sürecin temel taşlarını oluşturmaktadır.

Web tabanlı program geliştirme sürecinde gerçekleştirilebilecek uygulamalardan bazıları; eğitim programı tamamlandığında ulaşılmak istenen amaçlardan öğrencilerin haberdar edilmesi, eğitim programı ile ilgili çeşitli duyurular ve yönergelerin (programın başlangıç ve bitiş tarihleri, programa katılabilmek için sahip olunması gereken ön bilgi ve beceriler, program süresince gerçekleştirilecek sosyal etkinlikler, program sonunda verilecek sertifika, katılım belgesi, vb) verilmesi; Karaman'ın (2007,

49) Manning' den (1999) yaptığı alıntıda belirttiğine göre, web sayfalarına verilen linklerle gereksinim duyan kişilerin ek ders materyallerine ulaşmasının sağlanması; içerikle ilgili bilgilerin güncelleştirilmesi, içeriğin sunumunda görsel ve işitsel öğelerden (animasyonlar, simülasyonlar, resim ve fotoğraflar, videolar, metin ve ses dosyaları, vb.) yararlanılması, içeriğin öğrenmeyi kolaylaştıracak küçük parçalar halinde sunulması, bu parçalar arasındaki bağlantıların kurulması, hazırlanan içeriğin İnternette yayınlanması; öğrencilerin katılabilecekleri etkinliklerin oluşturulması, bu etkinliklerin içeriğin sunumundaki gibi görsel ve işitsel öğelerle (animasyonlar, simülasyonlar, resim ve fotoğraflar, videolar, metin ve ses dosyaları, vb.) desteklenmesi, forum ve sohbet ortamları yoluyla öğrenciler arasındaki iletişimin artırılması; öğrencilere verilen ödevlerin elektronik posta aracılığı ile teslim alınması, değerlendirme çalışmalarının öğrenciler kendilerini hazır hissettiklerinde İnternet aracılığı ile gerçekleştirilmesi, veri tabanına kaydedilen ölçme sonuçlarının yansız ve ekonomik olarak değerlendirilmesi olarak sıralanabilir.

Türkiye'de Hizmet İçi Öğretmen Eğitimi ve Web Tabanlı Eğitim Programları

Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü "Bakanlık öğretmenleri ile talepleri halinde özel eğitim kurumları eğitim personeline yönelik olarak; meslek öncesi ve meslek içi eğitimi vermek veya verdirmek, gelişmeleri için kurslar açmak veya açtırmak, uzmanlık programları, seminer, sempozyum, konferans ve benzeri etkinlikler düzenlemek"le görevlendirilmiştir. 1960 yılında 2 kurs ve 85 katılımcı ile başlanan hizmetiçi eğitimi çalışmaları 2010 yılına gelindiğinde 957 eğitim faaliyetine ve 48.629 katılımcı öğretmene ulaşmıştır. (Milli Eğitim Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı (b)). Ancak Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev yapmakta olan toplam 774.363 öğretmen olduğu düşünüldüğünde düzenlenen hizmet içi eğitim programlarına katılan öğretmen sayısının oldukça az olduğu anlaşılabacaktır. 2010 yılında Bakanlık bünyesinde görev yapmakta olan öğretmenlerin %6.27'si eğitim almıştır. Bu oran oldukça düşüktür. Kursların öğretmenlerin görev yaptığı ve yaşadığı merkezlerden farklı merkezlerde düzenleniyor olması, bu merkezlerden bazılarının barınma koşullarının olumsuz olması, kursa katılacak öğretmenlerin ailelerini de kurs merkezlerine götürmek istemeleri, ancak konaklama yerlerinin sınırlı sayıda olması, öğretmenlerin hizmet içi eğitim kurslarına başvurmak için izlemeleri gereken süreçler hakkında bilgi sahibi olamamaları, kurslara katılan öğretmenlerin kurs yolluk ücretlerini kurs bitiminde alamamaları gibi uygulamada karşılaşılan sorunlar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen hizmet içi eğitim programlarına ilgiyi azaltmakta ve katılımı sınırlandırmaktadır.

Toplumsal gelişmeye önderlik etmek sorumluluğu içinde mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmek zorunda olan öğretmenler pek çok ülkede yaygın olarak kullanılan web tabanlı eğitim programlarına katılmaktadırlar. Öğretmenlerin kişisel gelişimlerini desteklemek, eğitimlerini sertifikalarla belgelemelerini ve mesleki ilerlemelerini sağlamak amacıyla düzenlenen web tabanlı uygulamalardan bazıları [www.ogretmen.gov.tr](#) adreslerinde yer almaktadır. Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı ile özel kurum ve kuruluşlarca düzenlenen eğitim faaliyetleri incelendiğinde öğretmenlerin kendilerini geliştirmelerine yönelik web tabanlı bir eğitim programına rastlanmamıştır. Görülen bu eksikliğin giderilmesi için aşağıda sıralanan gerekçelerle çocuk hakları eğitimi konusunda web tabanlı bir eğitim programı geliştirilmesinin yararlı olacağı düşünülmüştür.

Çocuk Hakları ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Dünyanın pek çok ülkesinde çocuklar olumsuz ortamlarda yaşamaktadırlar. Çocuklar ticari amaçlarla kaçırılmakta, satılmakta, ihmale ve tacize uğramakta, ağır koşullarda çalıştırılmakta, uyuşturucu ve benzeri maddelere bağımlı hale getirilmekte, işkence görmekte, silahlı çatışmalarda kullanılmakta ve tutuklu olarak alıkonulmaktadır. Çocukların geleceğin yetişkinleri olduğu anlayışının kabul görmesi ile çocukların içinde buldukları bu olumsuz durumların düzeltilmesi için çeşitli kişiler ve kurumlar tarafından çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

1912 yılında İsviçre’de, gençlik sorunlarını çözmek, çocukları ve annelerini korumak için bir merkez kurulması fikri ile başlayan çalışmalar 1979 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 43 ülkenin temsilcilerinin katılımı ile bir “Çalışma Grubu” oluşturulması ile sürmüştür. Bu çalışma grubuna “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” yazma görevi verilmiştir (Uluç, 2008, 60).

Sözleşmenin hazırlanmasında görev alan 43 ülkenin temsilcilerinin bazıları dünyadaki bütün çocuklara hitap eden hakların yazılamayacağını, her ülkede, her kültürde çocukların farklı yaşantılarla karşılaştığını, toplumda çocuğa verilen rollerin değiştiğini belirtmişlerdir. Bu görüşe karşı çıkanlar ise; bu belirtilenlere katılmakla birlikte çocukların haklarına yönelik duyarlılığın bütün ülkeler tarafından gösterildiğini, çocuklara işkence edildiğinde, çocuklar ailelerinden koparıldıklarında, yiyecek ve tıbbi bakımdan yoksun kaldıklarında ya da silahlı çatışmalarda yaralandıklarında bütün devletlerin aynı tepkiyi gösterdiklerini, sözleşmenin bu ortak tepkiyi yansıtması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu yapısı ile sözleşme farklı sosyo-ekonomik düzeye, farklı dine, farklı kültürel yapıya sahip devletlerin farklı yaklaşımlar izlemesine olanak tanıyan bir yapıda hazırlanmıştır. Örneğin sözleşme bir ülkedeki eğitim sisteminin yapısının nasıl olması gerektiğini ayrıntılı olarak anlatmamakta ancak eğitim sisteminin sahip olması gereken genel amaçları sıralamaktadır.

Oluşturulan taslak sözleşme, Çocuk Hakları Bildirgesinin kabul edilmesinin 30. yıldönümü olan 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda oybirliği ile kabul edilmiştir. 26 Ocak 1990’da imzaya açılan sözleşmeyi, Türkiye 9 Aralık 1994 tarihinde 17., 29. ve 30. maddelerini, T.C. Anayasası ve 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun yorumlama hakkına ilişkin çekince koyarak imzalamıştır. Sözleşme 27 Ocak 1995 günü Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme metni önsöz ve üç kısımdan oluşmaktadır.

Önsöz bölümünde Sözleşmeye taraf devletlerin, hatırdı tutması ve anımsaması gereken Bildirgelerden ve kabul edilen ilkelerden söz etmektedir.

1.-41. maddelerden oluşan I. Kısım’da çocukların hakları ve bu haklarını kullanmaları için sözleşmeyi imzalamış devletlerin yerine getirmeleri gereken sorumluluklar yer almaktadır. Çocukların hakları; yaşamsal haklar, gelişme hakları, korunma hakları ve katılma hakları olmak üzere dört ana başlık altında toplanmaktadır. Yaşamsal haklar; çocuğun yaşama ve uygun yaşam standartlarına sahip olma, tıbbi bakım, beslenme, barınma gibi temel gereksinimlerinin karşılanmasını öngören haklardır. Gelişme hakları, çocuğun kendini en üst düzeyde gerçekleştirebilmesi için gerekli olan eğitim, oyun ve dinlenme, bilgi edinme hakkı, din, vicdan ve düşünce

özgürlüğü gibi haklarıdır. Korunma hakları, çocuğun her türlü ihmal, istismar ve sömürüye karşı korunmasını sağlayan haklardır. Katılma hakları ise, çocuğun ailede ve toplumda aktif bir rol kazanmasını sağlamaya yönelik haklardır. Bu haklar, görüşlerini açıklama ve kendisini ilgilendiren konularda karara katılma, dernek kurma ve toplanma hakkıdır.

42.-45. maddelerden oluşan II. Kısım'da; taraf devletlerin sözleşmeyi öğretme-si yükümlüğü; Çocuk Hakları Komitesi'nin kuruluş ve işleyiş süreci; taraf devletlerin sözleşmenin uygulanması için aldıkları önlemleri ve yaptıkları çalışmalarını anlatan raporların hazırlanması süreçlerinden söz edilmektedir.

46.-54. maddelerden oluşan III. Kısım'da, taraf devletlerin sözleşmeyi kabul etme süreçleri, sözleşmede değişiklik yapılmasını isteyen devletlerin izlemesi gereken süreç, sözleşmenin feshedilmesi gibi konu başlıklarında bilgiler yer almaktadır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin özellikle 42. maddesi çocuk haklarının öğretimi ile ilgili bir eğitim programının geliştirilmesi yönünde çalışma yapılmasına temel oluşturmuştur. 42. madde;

"Taraflar Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler." şeklindedir. Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından sözleşme ilke ve hükümlerinin yetişkinler ve çocuklara öğretimi amacıyla çalışmalar yapmakla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı görevlendirilmiştir. Türkiye'de çocuk hakları konusunda yapılan çalışmaları Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne bildirmekle de yükümlü olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Komite tarafından aşağıdaki öneride bulunulmuştur:

"Taraflar devletin bütün ülke çapında sözleşmeyi yaygın hale getirmek için sürdürdüğü çok sayıda çabaları olmasına karşın, Komite, Sözleşme ilkelerinin ve hükümlerinin toplumun tüm düzeylerinde özellikle kırsal kesimde tam anlamı ile yaygınlaştırılmamış olmasından endişe duymaktadır. Komite, Sözleşme hakkında tüm düzeylerde bilgi verilmesi sürecinin geliştirilmesini taraflar devlete tavsiye etmektedir; bilgilendirme özellikle idari makamlar ve sivil toplum, bilhassa sivil toplum kuruluşları ve özel sektör bazından olmalı; ayrıca sözleşmenin yaygın hale getirilmesi için, bilhassa yerel düzeyde resimli kitaplar ve posterler şeklindeki görsel yardımcı yöntemlerin daha yaratıcı olarak geliştirilmesine özen gösterilmelidir. Komite ayrıca çocuklara ve çocuklar için çalışan yargıçlar, hukukçular, yasayı uygulamakla görevli olanlar, öğretmenler, okul yöneticileri ve sağlık personeli gibi kişilerin yeterli ve sistematik olarak eğitilmesini ve bu kişilere duyarlılık kazandırılmasını tavsiye etmektedir. Taraflar devlet, Sözleşmenin tamamını her düzeydeki eğitim sistemi müfredatına dâhil etme yolunda da teşvik edilmektedir." (SHÇEK, 2001, 83).

Belirtilen bu öneri kapsamında Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme maddelerinin çocuklara haklarını öğretmede çok önemli bir role sahip öğretmenlere öğretimi için yapılacak web tabanlı bir çalışmanın yararlı olacağı düşü-

nülmüştür. Öğretmenlerin web tabanlı çocuk hakları eğitimi programı ile çocuk haklarını bilmeleri; çocuk hakları sözleşmesinde yer alan hakları kullanabilmeleri için çocuklara uygun ortamlar oluşturmaları; eğitim-öğretim etkinliklerinde çocukların haklarını kullanabilecekleri uygulamalar gerçekleştirmeleri böylece çocuk haklarına saygılı ve haklarını kullanabilen bir nesil yetiştirmeleri desteklenecektir. Ayrıca hazırlanacak bu eğitim programı ile öğretmenlere kendilerini geliştirmeleri yönünde eşit fırsat sunulmuş ve eğitim programı kapsamında hazırlanan ders materyallerinin kolayca güncellenmesi sağlanmış olacaktır. Web tabanlı eğitim programlarının grafikler, animasyonlar, ses dosyaları, metinler, videolar, grafikler ve çizimler kullanılarak iletilmesi farklı öğrenme stillerine sahip olan öğretmenlerin öğrenmesini de kolaylaştıracaktır.

Amaç

Çalışmada genel amaç; ilköğretim sınıf öğretmenleri (1-5.sınıf) için, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan bir eğitim programı tasarlamak, bu programı web tabanlı olarak sunmak, sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre eğitim programını ve web tabanlı uygulamasını değerlendirmektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının amaç, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme öğelerine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının web tabanlı sunumuna yönelik görüşleri nelerdir?
3. Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının etkililiğine yönelik görüşleri nelerdir?
4. Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programı kapsamında hazırlanan başarı testinden aldıkları puanlar arasında fark var mıdır?
5. Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin “çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri” ve “eğitim hakkı” konusundaki görüşleri arasında fark var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma modeli “Karma yöntem” olarak belirlenmiştir. Karma yöntem nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılması ile araştırma sorularına yanıt vermeye dayanmaktadır.

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini ilköğretim birinci kademedeki görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Ancak evrenin tümüne ulaşmak olanaklı ve gerçekçi olmadığı için; çalışma kapsamında sınıf öğretmenlerinden oluşan bir araştırma grubu oluşturulmuştur. Bu araştırma grubu; Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verilen temel bilgisayar okur-yazarlığı belgesine sahip, evinde ya da okulunda bilgisayar ve İnternet bağlantısı bulunan toplam 47 ilköğretim sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırma grubunu oluşturan öğretmenlerin eğitim programına katılması sağlanmıştır. Araştırma grubunu oluşturan öğretmenlerin niteliklerine sahip ancak eğitim programına katılmayan 47 ilköğretim sınıf öğretmeninden de araştırma kapsamında veri toplanmıştır. Eğitim programına katılmayan ilköğretim sınıf öğretmenlerinden başarı testi ve senaryo kapsamında veriler toplanmıştır.

Araştırma kapsamında eğitim programına katılan 47 ilköğretim sınıf öğretmenin hepsi Çocuk Hakları Eğitimi Programını Değerlendirme Anketi'ni, Çocuk Hakları Eğitimi Programının Web Sunumunu Değerlendirme Anketi'ni ve başarı testini doldurmuş, senaryo kapsamındaki soruları yanıtlamıştır. Başka bir deyişle araştırma grubu adı geçen dört veri toplama aracını yanıtlamıştır. Ancak Çocuk Hakları Eğitimi Programını Değerlendirme Anketi'ni, Çocuk Hakları Eğitimi Programının Web Sunumunu Değerlendirme Anketi'ni dolduran öğretmenlerin puanları incelenmiş, ankete en yüksek, en düşük ve ortanca değerlerde puan veren öğretmenler belirlenmiş, belirlenen öğretmenlerden yeni bir araştırma grubu oluşturulmuş ve yeni grupla "görüşme" gerçekleştirilmiştir. Görüşmeye 47 kişilik araştırma grubundan seçilen 6 öğretmen katılmıştır. Başka bir ifade ile araştırma grubu içinden yeni bir araştırma grubu oluşturulmuştur. İlk araştırma grubu 47 öğretmenden oluşurken ikinci araştırma grubu 6 öğretmenden oluşmuştur.

Veri Toplama Araçları

Sözleşmenin toplam 54 maddesinden rastlantısal yöntemle seçilen 13. ve 28. madde ile çocuk hakları eğitimi programının hazırlanmasına başlanmıştır. 13. madde çocukların eğitim hakkı, 28. madde ise çocukların düşüncelerini özgürce açıklama hakkı ile ilgilidir. Bu maddelerin Sözleşmedeki ifadelerinden yararlanarak eğitim programının amaçları (12 adet) oluşturulmuş, amaçlara ulaşmayı sağlayacak öğrenme etkinlikleri (10 adet) hazırlanmıştır. Öğrenme etkinlikleri görsel ve işitsel öğelerle desteklenmiş, etkileşimli yöntemle öğretmenlerin katılabileceği web tabanlı bir eğitim programı hazırlanmıştır.

Web tabanlı eğitim programı kapsamında nicel ve nitel veriler toplanmıştır. Nicel veriler anketler ve başarı testi ile nitel veriler ise görüşme, örnek olay inceleme ve doküman inceleme ile elde edilmiştir.

Çocuk Hakları Eğitimi Programını Değerlendirme Anketi ve Çocuk Hakları Eğitimi Programının Web Sunumunu Değerlendirme Anketi

Araştırma kapsamında iki anket kullanılmıştır. Bunlardan ilki eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin eğitim programının amaç, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme öğelerine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu ankette 35 ifade yer almaktadır. İkinci anket eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin eğitim programının web tabanlı sunumuna yönelik görüşlerini belir-

lemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu ankette ise toplam 42 ifade bulunmaktadır. Her iki ankette de sınıf öğretmenlerinin katıldıkları eğitim programını ankette yer alan ifadeleri karşılama düzeyine göre derecelenmeleri istenmiştir. Her iki ankette de ifadeleri değerlendirmek için beş derece yer almaktadır. Bu dereceler; “Çok yüksek” (5), “Ortanın biraz üstünde” (4), “Orta” (3), “Ortanın biraz altında” (2) ve “Çok düşük” (1)’dir.

Anketlerin deneme uygulamaları sonunda eğitim programını değerlendirme anketinin Cronbach alfa katsayısı .992, eğitim programının web tabanlı uygulamasının değerlendirilmesi anketinin Cronbach alfa katsayısı ise .932 bulunmuştur. Bu veriler ölçeklerin güvenilir olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Görüşme Formu

Görüşme formu sınıf öğretmenlerinin eğitim programının etkililiğine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Sınıf öğretmenleri için taslak olarak hazırlanan görüşme formu deneme uygulaması amacıyla beş öğretmene uygulanmış, sorularda ifade değişikliği yapılmasına gerek olmadığı görülmüştür. Ayrıca görüşme formu nitel araştırma konusunda deneyimli bir uzmanla paylaşılmış, görüşme formuna son şekli verilmiştir. Sınıf öğretmenleri için hazırlanan görüşme formu altı sorudan oluşmaktadır.

Başarı testi

Başarı testinin hazırlanmasında ilk aşamada belirtke tablosu hazırlanmıştır. Belirtke tablosuna göre eğitim programının 12 amacına yönelik toplam 8 soru hazırlanmıştır. Hazırlanan test uzman görüşü alınarak deneme formu haline getirilmiştir.

Başarı testinin geçerliliği yüzey geçerliliği ve içerik geçerliliği yapılarak belirlenmiştir. Yüzey geçerliliğinde hazırlanan sorular 20 uzmanın görüşü alınarak düzenlenmiştir.

Senaryo

Senaryoya dayalı değerlendirmede eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerine gerçekleşmesi olası bir senaryo verilmiş, öğretmenlerin senaryoda betimlenen problemin çözümüne yönelik öneriler oluşturmaları istenmiştir. Oluşturulan senaryoda eğitim programının içeriğinde yer alan iki temel hakkın kullanımı ile ilgili örnek bir problem durumu yer almaktadır. Bu senaryonun yazımında Gürkaynak ve diğerleri (2005) tarafından hazırlanan “Yurttaş Olmak İçin...” kitap dizisinde yer alan örnek durumlardan yararlanılarak Ali adındaki bir karakterin içinde bulunduğu problem durumu tanımlanmıştır. Oluşturulan senaryo uzman görüşü alınarak düzenlenmiştir.

Deneme uygulamasının gerçekleşmesi ve puanlamanın nasıl yapılacağıın belirlenmesi amacıyla, senaryo 15 öğretmene uygulanmıştır. Son şekli verilen senaryo araştırma grubuna uygulanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 13 ve 28. maddelerinin ilköğretim sınıf öğretmenlerine öğretilmesi amacıyla hazırlanan eğitim programını

sınıf öğretmenlerinin izlemesi sağlanmış ve ölçme araçlarının doldurulması sağlanmıştır.

Çocuk Hakları Eğitimi Programını Değerlendirme Anketi ve Çocuk Hakları Eğitimi Programının Web Sunumunu Değerlendirme Anketi

Sınıf öğretmenlerinin anketlere verdikleri yanıtların analizinde frekans değerleri alınmıştır. Sınıf öğretmenleri tarafından her bir maddeye verilen puanlar toplanmıştır. Toplanan puanların ortalaması alınmış ve yorumlanmıştır.

Sınıf Öğretmeni Görüşme Formu

Sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşme verilerinin analizi betimsel analiz yapılarak incelenmiştir. Betimsel analizde elde edilen veriler, görüşme sürecinde kullanılan sorular temel alınarak ve bireylerin görüşleri doğrudan aktararak sunulmuştur. Betimsel analiz sürecinde soruların yanıtları ile doğrudan ilişkili olmayan bazı veriler değerlendirme dışında bırakılmıştır. Yapılan betimsel analizin iç güvenilirliği ölçme ve değerlendirme alanında uzman olan bir araştırmacının aynı verileri aynı biçimde analiz etmesi ile sağlanmıştır.

Başarı testi

Başarı testinden bütün soruları doğru yanıtlayan bir öğretmenin 30 puan olması beklenmektedir. Başarı testi SPSS programı ile analiz edilmiştir.

Başarı testindeki soruların tipleri ve puan cetveli aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Çizelge 1: Başarı testi soru tipleri ve puan cetveli

Soru numarası	Kazanım numarası	Soru tipi	Puanlama
1	1	Çoktan seçmeli + Açık uçlu	Doğru seçenek+doğru açıklama 1, Doğru seçenek+yanlış açıklama 0, Yanlış seçenek + doğru açıklama 0, Yanlış seçenek +yanlış açıklama 0 puan
2	2	Çoktan seçmeli	Doğru yanıt 1, çeldiriciler 0 puan
3	3	Çoktan seçmeli	Doğru yanıt 1, çeldiriciler 0 puan
4	4	Doğru-Yanlış testi	6 ifade- Her doğru 1, yanlış 0 puan Toplam 6 puan
5	5	Çoktan seçmeli	Doğru yanıt 1, çeldiriciler 0 puan
6	6-7-8-9-10	Aşağıda açıklanmıştır.	Toplam 8 sınama durumu; 1-2-3-4-5.sınama durumları 2'şer puan; 6 ve 7.sınama durumları 1'er puan, 8.sınama durumu 3 puan. Toplam 15 puan.
7	11	Aşağıda açıklanmıştır.	Toplam 4 sınama durumu; Her bir durum 1 puan.
8	12	Çoktan seçmeli	Doğru yanıt 1, çeldiriciler 0 puan.

Başarı testinde yer alan çoktan seçmeli, doğru-yanlış testi ve açık uçlu sorular dışında 6.soruda öğretmenlere duyuşsal kazanımlarla ilgili sınama durumları da uygulanmıştır. Bu durumlarda öğretmenlere bir tablo içinde; çocukların isimleri ve içinde buldukları durumlar verilmiştir. Öğretmenlerden durumları belirtilen çocukların eğitim haklarını kullanmaları için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılabilecek çalışmaları belirlemeleri istenmiştir. Öğretmenlerin bu sorudan toplam 15 puan almaları beklenmiştir. Ayrıca 7. soruda öğretmenlere Ali ismindeki bir kahramanın içinde bulunduğu çelişki durumu verilmiş, bu durumun çözümüne yönelik öneriler oluşturmaları istenmiştir. Öğretmenlerin bu sorudan toplam 4 puan almaları beklenmektedir.

Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin başarı puanları arasındaki farka bakılmış ve programın sınıf öğretmenleri üzerindeki etkisi belirlemeye çalışılmıştır.

Senaryo

Senaryonun değerlendirilmesinde deneme uygulamasına katılan öğretmenlerin verdikleri yanıtlar iki gruba ayrılmıştır. İlk grupta öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Ali'nin eğitim hakkını kullanmasını ya da çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmelerini sağlamayan ifadelerden oluşmuştur (Bu ifadelere örnek; Ali durumu kurtarmak için....., Ali iki tarafı da mağdur etmemek için ..., Ali Amerikalıların kullandığı win-win yöntemini kullanmalıdır..., vb.). İkinci gruptaki öğretmenler ise Ali'nin eğitim hakkını kullanmasını ya da çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmelerini sağlayacak yanıtlar vermişlerdir (Bu ifadelere örnek; Ali eğitim hakkını kullanmak için kendisine verilen görevi yerine getirmelidir, Ali çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmelerini sağlamalıdır, vb.) Bu haklardan hangisine önem verildiği araştırma kapsamında önem taşımamaktadır. Öğretmenlerden bu haklardan herhangi birisine önem veren bir çözüm üretmeleri ya da etik ilkelere uygun, gerçekleştirilebilir öneriler oluşturmaları beklenmiştir. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlara dayalı olarak Ali'nin eğitim hakkını kullanmasını ya da çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmelerini sağlamayan yanıtları veren öğretmenlere 0 (sıfır), Ali'nin eğitim hakkını kullanmasını ya da çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmelerini sağlayacak yanıtlar veren öğretmenlere ise 1 (bir) puan verilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Eğitim programına ilişkin bulgular

Sınıf öğretmenleri eğitim programının amaçlar, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme öğeleri ile ilgili toplam 35 ifadenin 21'inin eğitim programında karşılanma düzeyinin "çok yüksek" olduğunu belirtmişlerdir.

Sınıf öğretmenleri eğitim programında amaçların; eğitim açısından istenen nitelikleri kazandıracak nitelikte, kendi içinde mantıksal açıdan tutarlı, sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olduğunu ve anlaşılır dille yazıldığını belirtmişlerdir.

Sınıf öğretmenleri eğitim programında yer alan içeriğin; amaçları gerçekleştirecek kapsamda, kendi içinde tutarlı, bilimsel bilgilerle uyumlu, kültürel değerlere ve sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olduğunu, yakın çevreden örnekler içerdiğini, anlaşılır dille yazıldığını, yazım, noktalama hataları olmadığını belirtmişlerdir. Sınıf

öğretmenleri bu ifadelerin eğitim programında karşılanma düzeyinin “çok yüksek” olduğunu belirtmişlerdir.

Sınıf öğretmenleri eğitim programında yer alan öğrenme etkinliklerinin; içeriğinde birden fazla yöntemin yer aldığını, pekiştireçlerin ve dönütlerin yer aldığını, kendi içinde tutarlı olduğunu, anlaşılır dille yazıldığını, yazım, noktalama hataları olmadığını belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri bu ifadelerin eğitim programında karşılanma düzeyini “çok yüksek” olarak tanımlamışlardır.

Sınıf öğretmenleri eğitim programında yer alan değerlendirme sorusunun; amaçlarla ilişkili olduğunu, sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olduğunu, anlaşılır dille yazıldığını ve yazım, noktalama hatalarının bulunmadığını belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri eğitim programında yer alan değerlendirme sorusunun “amacının belli olması” ifadesine ortalama 4.00 puan vermişlerdir. Bu puan değerlendirme ögesinde en düşük puan olmasına karşın eğitim programında karşılanma düzeyi “ortalamanın biraz üstünde”dir.

Sınıf öğretmenlerinin verdikleri yanıtlardan öğretmenlerin eğitim programı ile ilgili görüşlerinin genelde olumlu olduğu sonucu çıkarılabilir. Sınıf öğretmenlerinin en az puanı verdikleri ifadenin aritmetik ortalaması 3.89’dur. Her bir ifadenin alabileceği en yüksek puanın 5.00 ve en düşük puanın 1.00 olacağı düşünüldüğünde 3.89; 5.00 ve 1.00 puanlarının aritmetik ortalamasının oldukça üzerindedir. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin eğitim programının amaç, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme ifadelerine verdikleri puanların aritmetik ortalaması 5.00 üzerinden 4.78 olarak hesaplanmıştır. Bu ortalama puan oldukça yüksektir.

Eğitim programının web tabanlı sunumuna ilişkin bulgular

Öğretmenler web tabanlı eğitim programını değerlendirdiklerinde 42 maddenin toplam 23 tanesine tam puan vermişlerdir. Bu ifadelerin aritmetik ortalaması 5.00’tir. Öğretmenler bu ifadelerin eğitim programında karşılanma düzeyinin “çok yüksek” olduğunu belirtmişlerdir.

Sınıf öğretmenleri “eğitim programının web tabanlı sunumunun teknik özellikleri” başlığında; programın çabuk açıldığını, hatasız çalıştığını, metin ve sesin uyumlu olduğunu, kullanıcıya istediği anda istediği etkinliğe ulaşma olanağı sağladığını, kullanıcıya istediği zaman yazılımdan çıkma olanağı verdiğini, sesinin ayarlanabildiğini, sesinin net olarak anlaşıldığını ve ekran görüntüleri arasındaki geçişlerin kesintisiz olduğunu belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri “eğitim programının web tabanlı sunumunun teknik özellikleri” başlığında en düşük puanı 2.49 ile “eğitim programını izlemek için gereksinim duyulan teknik özelliklerin belirtilmesi” ve “eğitim programını izlemek için gereksinim duyulan donanımın belirtilmesi” ifadelerine vermişlerdir.

Sınıf öğretmenleri “eğitim programının web tabanlı sunumunun yazılım özellikleri” başlığında; yazılımın amacının açık olarak belirtildiğini, yazılımda yer alan bilgilerin güvenilir olduğunu, yazılımın kullanıcıların düzeyine uygun olduğunu, kullanıcıya geri bildirim verildiğini, kullanıcıya verilen geri bildirimlerin hedef kitle düzeyine uygun olduğunu, kullanıcılara konuyla ilgili ek etkinlikler yapma olanağı sağlandığını, ayrıntılı bilgi almak isteyen kullanıcıları linklerle yönlendirildiğini, yazılımı hazırlayanlara ulaşmayı sağlayacak e-mail adresinin belli olduğunu belirtmişlerdir.

Sınıf öğretmenleri “eğitim programının web tabanlı sunumunun görsel özellikleri” başlığında; renklerin uyumlu olduğunu, sayfa tasarımlarının özgün olduğunu, sayfa tasarımlarında tutarlılık olduğunu, kullanılan ekran zemin renginin okumayı kolaylaştırdığını, yazım hatası bulunmadığını, kullanılan çizimlerin kolayca anlaşıldığını ve kullanılan çizimlerin içerikle uyumlu olduğunu belirtmişlerdir.

Sınıf öğretmenlerinin verdikleri yanıtlardan eğitim programının web tabanlı sunumu ile ilgili görüşlerinin olumlu olduğu sonucu çıkarılabilir. Sınıf öğretmenlerinin web tabanlı sunumla ilgili ifadelere verdikleri puanların aritmetik ortalaması 4.48 (çok yüksek) olarak hesaplanmıştır.

Eğitim programının etkililiğine yönelik bulgular

Eğitim programının etkili olup olmadığını belirlemek amacıyla eğitim programına katılan sınıf öğretmenleri arasından seçilen altı öğretmenle görüşme yapılmıştır. Görüşme sırasında toplam altı soru sorulmuştur.

Sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşme bulguları betimsel analiz yapılarak değerlendirilmiştir. Betimsel analizde her bir soru için bir çerçeve oluşturulmuştur. Birinci soruda sınıf öğretmenlerinin katıldıkları eğitim programını çok genel olarak birkaç sözcükle değerlendirmeleri istenmiştir. 2., 3., 4. ve 5. sorularda eğitim programı ile ilgili daha ayrıntılı bilgiler istenmiş, sınıf öğretmenlerinin soruları yanıtlamak yanında önerilerini de belirtmeleri istenmiştir. Son soruda da sınıf öğretmenlerinin eğitim programı ile ilgili önerilerini hiçbir sınırlama olmadan ifade etmelerini sağlamaya yönelik bir soru sorulmuştur.

Katıldığınız eğitim programını çok genel olarak birkaç sözcükle değerlendirir misiniz? Genel olarak nasıl buldunuz? (ilginizi çekti mi, izlerken sıkıldınız mı, öğretici buldunuz mu, vb.) sorusuna sınıf öğretmenlerinin verdikleri yanıtlar incelendiğinde genel görüşlerinin olumlu olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar; “zevкли, sıkılmadım”, “ilgi çekici, yararlanılabilir”, “hoş bir çalışma”, “iyi tasarlanmış”, “yapı olarak iyi”, “dolu dolu ama biraz uzun” şeklindedir.

Katıldığınız eğitim programında gereksiz gördüğünüz etkinlik var mıydı? Neden? sorusuna görüşme yapılan altı sınıf öğretmeninden ikisi değerlendirme etkinliğini gereksiz gördüğünü belirtmiştir. Görüşme yapılan diğer dört öğretmen de her bir etkinliğin bir amaca hizmet ettiğini, hiçbir amacın dışarıda bırakılmadığını, gereksiz etkinlik bulunmadığını belirtmişlerdir.

Katıldığınız eğitim programının en zayıf yanı sizce nedir? Bu zayıf konunun etkinliğin, vb. nasıl düzenlenmesi durumunda etkili olacağını düşünüyorsunuz? sorusuna verilen yanıtta görüşme yapılan ilk sınıf öğretmeni; “ilk etkinliği zayıf bulduğunu” belirtmiş, görüşlerini “Bu etkinlikte seçmem için iki seçenek verilmiş, ben bu seçeneklerden hiç birisini seçmek istemedim ama programda ilerlemek için seçmek zorundaydım. İki seçenek de bana uygun olmadığı halde birisini işaretledim. Etkinliğin sonunda bana verilen geri bildirim bana uygun olmadığını, gerçek “ben”i yansıtmadığını düşünüyorum. Ayrıca görüşlerini aldığımız bu kadar çok öğretmeni 6 duruma verdikleri bir seçenekle etiketlemenizin, haklarında kesin yargılarda bulunmanızın doğru ve geçerli bir sonuç olmadığını düşünüyorum” şeklinde ifade etmiştir. İlk öğretmen bu etkinliğin düzenlenmesi gereken biçimi; “Öğrenci/öğrenciler tarafından belirtilen durumlar aynen kalabilir ancak öğretmene

yanıt vermesi için iki seçenek verilmez, öğretmene yanıtını yazması için boş bir satır bırakılır. Siz buraya yazılan yanıtı okursunuz ve değerlendirme yaparsınız, öğretmenin yanıtı yanlışsa bu yanlış yanıtın altında yatan gerekçeyi araştırırsınız, öğretmene özel bilgiler ve dönütler verirsiniz” şeklinde açıklamıştır. İlk öğretmen ayrıca konferans salonu etkinliğinin amacını tam olarak gerçekleştirmediğini, eğitim kademelerini temsil eden çocuklar yerine eğitim kademelerinin isimlerinin yazılmasının daha anlaşılır olacağını, bu etkinliği biraz karışık bulduğunu belirtmiştir.

Görüşme yapılan ikinci öğretmen görüşünü “Zayıf bir yön yoktu ama ben adı çocuk hakları olan bir eğitim programında daha fazla bilgi görmek, daha çok etkinlik yapmak istedim.” şeklinde ifade etmiştir.

Görüşme yapılan üçüncü öğretmen “Programa mutlaka ses eklerdim, onun dışında her şey güzel olmuş.”; görüşme yapılan beşinci öğretmen de “Programa ses eklerdim, daha ilgi çekici olurdu konuşma balonu içindeki yazıları ve yönergeleri sesli verirdim” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan dördüncü öğretmen; “Bu eğitim programının kendilerini geliştirmeyi sevmeyen biz öğretmenlere yararlı olacağını sanmıyorum. Keşke okusak, araştırsak, bilgilerimizi güncellesek... Evet güzel bir çalışma olmuş, elinize, aklınıza sağlık ama biz okumayız, okumaktan sıkılmışız, programı izlerken bile “yönergeler uzun olmuş” diye fısıldadıklarımı duydum, şu yönergeleri bile okumaya üşeniyorlar, üşeniyoruz... Keşke başka bir grup için hazırlasaydınız bu programı ya da mutlaka öğretmenlere yapacaksanız hep video kullansaydınız, izleyip geçselerdi...” şeklinde görüşlerini dile getirmiştir.

Görüşme yapılan altıncı öğretmen “Zayıf yön olduğunu düşünmüyorum, keşke daha çok zamanımız olsaydı, daha ayrıntılı baksaydık” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Eğitim programına katılmaları için sınıf öğretmenlerine ortalama 60 dakika süre verilmiştir. Bu süre sınıf öğretmenlerinin okuma hızlarına ve programı incelemeye gösterdikleri özene bağlı olarak bazı öğretmenlere yetmemiş, bazı öğretmenlerin ise programı tamamlayarak beklemelerine ve sıkılmalarına neden olmuştur.

Görüşme yapılan altı öğretmen dördü eğitim programına ses eklenebileceğini belirtmiştir. Ayrıca öğretmenler daha çok video, bilgi ve etkinlik eklenebileceğini, ilk etkinliğin ve konferans salonu etkinliğinin yeniden düzenlenebileceğini belirtmişlerdir.

Bu program “çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri” ile ilgili görüşlerinizde bir değişiklik yarattı mı, bir değişiklik oluşturdu mu? Açıklar mısınız? sorusuna yanıt veren altı öğretmenin altısı da “Düşüncelerimde değişiklik oluşturmadı” yanıtını vermiştir. Ancak bir öğretmen “Sınıfta gerçekleştirdiğim uygulamalarda, sergilediğim davranışlarda farkında olmadan yaptığım bazı şeyler olduğunu fark ettim, bunları görmek güzeldi, yararlı oldu”, bir öğretmen de “Düşüncelerimde değişiklik olmadı, zaten çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri gerektiğini biliyor ve buna uygun uygulamalar yapıyorum, eğitim programları da bunu destekliyor ama ben Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılması gereken çok şey olduğunu fark ettim, Bakanlığa yönelik görüşlerimde değişiklik oldu” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Bu program “çocukların eğitim hakkı” ile ilgili görüşlerinizde bir değişiklik yarattı mı, bir değişiklik oluşturdu mu? Açıklar mısınız? sorusuna öğretmenlerin

hepsi “Düşüncelerimde değişiklik oluşturmadı” yanıtını vermiştir. Görüşme yapılan bir öğretmen “Bu soruyu öğretmenlere sormayın, ayıp oluyor bize. Biz zaten eğitim hakkını gerçekleştirmek için buradayız.” yanıtını vermiştir.

Bu eğitim programını siz hazırlasaydınız neleri nasıl değiştirirdiniz? sorusuna görüşme yapılan ilk öğretmen “Mutlaka ses eklerdim” yanıtını vermiştir. Görüşme yapılan ikinci öğretmen “Hiçbir şey değiştirmezdim, ben de böyle bir şey yapardım.” yanıtını vermiştir. Üçüncü öğretmen “Mutlaka daha az yazı ve daha çok ses kullanırdım, programın etkinliklerini hazırlarken sınıf öğretmenlerini de yanıma alırdım” yanıtını vermiştir. Dördüncü öğretmen; “Çocuk haklarını daha geniş çerçevede ele alırdım, programı hazırlarken mutlaka bir hukukçudan danışmanlık hizmeti alırdım, ayrıca programın amaçlarını, etkinlikleri anladım ama bunları toparlayamıyorum, programın sonunda net bir şey oluşturamadım.” yanıtını vermiştir. Beşinci ve altıncı öğretmenler “bir değişiklik yapmazdım” yanıtını vermişlerdir.

Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin başarı puanları arasındaki farka ilişkin bulgular

Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin başarı testinden aldıkları puanlar arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla eğitim programına katılan 47 ve katılmayan 47 sınıf öğretmenine 8 soruluk bir başarı testi uygulanmıştır. Başarı testinde yer alan toplam 8 sorunun hepsini doğru yanıtlayan bir öğretmenin 30 puan alması beklenmektedir. 30 puanın sorulara göre dağılımı; 1. soru 1 puan; 2. soru 1 puan; 3. soru 1 puan; 4. soru 6 puan; 5. soru 1 puan; 6. soru 15 puan; 7. soru 4 puan ve 8. soru 1 puan şeklindedir.

Eğitim programına katılan ve katılmayan öğretmenlerin her bir soruya verdikleri yanıtların ortalaması aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Çizelge 2: Başarı testi sorularının aritmetik ortalamaları

Soru numarası	Katılan Öğretmen Puanları Aritmetik Ortalaması	Katılmayan Öğretmen Puanları Aritmetik Ortalaması
1.soru	1	0.38
2.soru	1	0.27
3.soru	1	1
4.soru	5.44	2.61
5.soru	0.93	0.63
6.soru	10.61	7.29
7.soru	3.29	1.65
8.soru	0.82	0.44
TOPLAM	24.12	14.21

Eğitim programına katılmayan 47 öğretmene uygulanan başarı testinden sınıf öğretmenlerinin puanlarının aritmetik ortalamalarının toplamı 14.21; eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin puanlarının aritmetik ortalaması toplamı 24,12 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar eğitim programına katılan öğretmenlerin 30 üzerinden ortalama 24.12; eğitim programına katılmayan öğretmenlerin 30 üzerinden ortalama 14.21 puan aldığını göstermektedir. Eğitim programına katılan sınıf öğretmenleri ile programa katılmayan sınıf öğretmenleri başarı puanları arasındaki bu fark eğitim programının etkisi olarak yorumlanmıştır.

Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin “çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri” ve “eğitim hakkı” konusundaki görüşleri arasındaki farka ilişkin bulgular

Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin “çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri” ve “eğitim hakkı” konusundaki görüşleri arasındaki farkı belirlemek amacıyla öğretmenlere bir senaryo verilmiştir. Bu senaryoda sınıf öğretmenlerine bir problem durumu verilmiş, öğretmenlerin problemin çözümüne yönelik öneriler geliştirmeleri istenmiştir. Oluşturulan çözüm önerileri incelenmiş, senaryoya uygun biçimde senaryo karakterinin (Ali'nin) eğitim hakkını kullanmasını sağlayacak; mahalledeki çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmelerini sağlayacak ya da bu hakların her ikisinin birden kullanılmasını sağlayacak, etik ilkelere uygun, gerçekleştirilebilir öneriler oluşturan öğretmenlere bir puan verilmiş, diğer yanıtla sız puan verilmiştir. Eğitim programına katılmayan 47 öğretmenin 12'sinin bu soruya hiç yanıt vermediği görülmüştür. Eğitim programına katılan 47 öğretmenin hepsi doğru kabul edilebilecek yanıtlar vermişlerdir. Bu yanıtlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır.

“Ali afişleri asan çocuklarla, çocukların devam ettiği okulun okul aile birliği ya da sınıf öğretmenleri ile görüşmeli ve çocukların gereksinimlerini karşılayacak çözüm önerilerini birlikte üretmeliler. Ali belediyede kendisine bu işi teklif eden yetkili ile görüşüp çocukların gereksinimlerini yetkiliye anlatmalı ve onunla birlikte çözüm üretmeliler. Mahalledeki çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri kesinlikle çok doğru ancak bunu sahipsizce yaptıkları için çözüm bulmaları neredeyse olanaksız. Çocuklar büyükleri ya da yardım dernekleri ile konuşarak çözüm bulmalılar.”

“Ali afişleri sökmemelidir. Çünkü sonuçta kendisinin de yararlanabileceği toplumsal bir çıkarın gerçekleşmesi durumu söz konusudur. Zaten Ali'nin eğitim giderlerini karşılamak gibi kaygı taşıması da gereksizdir. Eğitim hakkı; vazgeçilemez, devredilemez bir insan hakkıdır. Devlet, Ali'nin bu kaygısını giderecek çözüm önerileri oluşturmalıdır.”

“1-Ali ilanları yırtmadan toplamalı, çocuklara ulaştırmalı ve ilan asmanın yasak olmadığı bir yere asmalarını söylemeli. 2-Ali çocukların düşüncelerini yazılı olarak değil sesli olarak ifade edebileceklerini söylemeli. 3- Mahalle halkını kullanarak duyuruların dilden dile dolaşmasını sağlayacak önerilerde bulunmalı. 4-İlan asmak için çocuklara, insanların toplu halde buldukları mekânları kullanmalarını önerebilir.”

Eğitim programına katılan 47 öğretmenin hepsi senaryo kapsamında doğru yanıt verirken, eğitim programına katılmayan öğretmenlerin 31'i doğru yanıt vermişlerdir. Doğru yanıt sayıları arasındaki bu fark eğitim programının etkisi olarak yorumlanmıştır.

Sonuçlar ve Öneriler

Bu başlık altında araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar ve sonuçlara dayalı olarak oluşturulan öneriler yer almaktadır.

Çalışmada genel amaç; ilköğretim sınıf öğretmenleri (1-5.sınıf) için, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan bir eğitim programı tasarlamak, bu programı web tabanlı olarak sunmak, sınıf öğretmenlerinin ve öğretim üyelerinin görüşlerine göre web tabanlı eğitim programı uygulamasını değerlendirmek, değerlendirme sonuçlarını dikkate alarak programı geliştirmek olarak belirlenmiştir. Bu amaçla uygulanan anketlerle ulaşılan bulgular aşağıda sıralanmıştır:

“Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının amaç, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme öğelerine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna sınıf öğretmenleri genelde olumlu görüş belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri içeriğin ve değerlendirme sorusunun yeniden düzenlenmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Sınıf öğretmenleri eğitim programında yer alan öğrenme etkinliklerinde en düşük puanı “yaratıcı düşünme becerisinin geliştirilmesi” ifadesine vermişlerdir. Öğrenme etkinliklerinde yer alan açık uçlu sorularla öğretmenlerin yeni fikirler geliştirmeleri ve farklı çözümler üretmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak bu uygulamanın sınıf öğretmenleri tarafından yeterince anlaşılmadığı görülmüştür.

“Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının; web tabanlı sunumuna yönelik görüşleri nelerdir?” sorusuna sınıf öğretmenleri genelde olumlu görüş belirtmişlerdir.

“Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının etkililiğine yönelik görüşleri nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde; görüşme yapılan altı öğretmenin ikisi değerlendirme etkinliğinin gereksiz olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca sınıf öğretmenleri “ilk etkinlik düzenlenmeli, öğretmenlere açık uçlu sorular verilmeli, her öğretmen verdiği yanıt incelenmeli ve öğretmenlere özel dönütler verilmeli”, “konferans salonu etkinliğinde çocuklar yerine eğitim kurumlarının isimleri yazılmalı”, “daha çok bilgi ve etkinlik eklenmeli”, “ses eklenmeli”, “etkinlikler video temelli gerçekleştirilmeli”, “programı izlemek için daha çok zaman verilmeli”, “sınıf öğretmenlerinden destek alınmalı”, “hukukçudan danışmanlık desteği alınmalı” önerilerini de sıralamışlardır.

“Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin eğitim programının amaçlarına ulaşma puanları arasında fark var mıdır?” sorusuna yanıt bulmak için hazırlanan başarı testi verileri incelendiğinde eğitim progra-

mına katılan sınıf öğretmenlerinin başarı testi puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum eğitim programının etkisi olarak değerlendirilmiştir.

“Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin “çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri” ve “eğitim hakkı” konusundaki görüşleri arasında fark var mıdır?” sorusuna yanıt bulmak için gerçekleştirilen senaryo inceleme-sinde eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin verdikleri yanıtların gerçekleştirilebilir, etik ilkelere uygun ve bir “hak” kullanımını destekleyen önerilerden oluştuğu görülmüştür. Bu durum eğitim programının etkisi olarak değerlendirilmiştir.

Nitel bulgulardan eğitim programına yönelik görüşlerin olumlu, nicel verilerden de eğitim programının etkili olduğu söylenebilir. Nitel ve nicel veri toplama araçları ile ulaşılan bulgular yani eğitim programında yapılması gereken düzeltmeler aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Eğitim programının amaçları geliştirilmelidir.
- Eğitim programının içeriği sınıf öğretmenlerinin gereksinimlerini karşılayacak biçimde yeniden düzenlenmelidir. Bu içeriğin hazırlanmasında sınıf öğretmenlerinden ve hukukçulardan destek alınmalıdır.
- Sınıf öğretmenlerinin bir eğitim programında yer alması gereken “yaratıcı düşünme” becerileri konusundaki beklentileri belirlenmeli ve bu beklentileri karşılayacak şekilde eğitim programında yeni düzenlemeler yapılmalıdır.
- Eğitim programında yer alan ilk etkinlikte öğretmenlere iki seçenek verilmemeli, öğretmen sınırlandırılmamalı, öğretmenin verdiği yanıtta özgü dönüt ve ek bilgiler verilmelidir.
- Eğitim programının içeriğine daha çok bilgi ve öğrenme etkinliği eklenmelidir.
- Eğitim programının değerlendirme ögesinde yer alan soru daha ayrıntılı olarak yazılmalıdır.
- Eğitim programına ses eklenmelidir.
- Eğitim programının web sunumuna daha çok video, daha az yazılı yönerge eklenmelidir.
- Eğitim programının web sunumuna katılmak için gereksinim duyulan teknik destek özellikleri ve donanım belirtilmelidir.
- Eğitim programının web sunumunda yer alan “Ayrıntılı bilgi için tıklayınız” linkleri daha belirgin olmalıdır.

Ulaşılan bu sonuçlara dayalı olarak oluşturulan öneriler;

1. Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinden birisinin “adı çocuk hakları olan bir eğitim programında daha fazla bilgi görmek, daha çok etkinlik yapmak istedim” beklentisini karşılamak amacıyla içeriği daha geniş olan bir web tabanlı eğitim programı geliştirilmelidir.

2. Başarı testi sonuçları incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin (eğitim programına katılan ve katılmayan) “eğitim hakkı ve diğer haklarla ilişkisi” konusunda bilgi sahibi olmaları gerektiği sonucu çıkarılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin bu konuda bilgi sahibi olması sağlanmalıdır.
3. Sınıf öğretmenleri eğitim programının “çocukların düşüncelerini özgürce ifade etme” ve “çocukların eğitim hakkı” ile ilgili görüşlerinde değişiklik oluşturmadığı belirtmişlerdir. Açık uçlu bir soruya verilen yanıtla ulaşılan bu bulgunun farklı ölçme araçları ile yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.
4. Eğitim programında yer alan senaryonun ön deneme çalışmasına katılan ve eğitim programına katılmayan sınıf öğretmenlerinin senaryo sorularına verdikleri yanıtların incelenmesinden elde edilen bulgulara göre; sınıf öğretmenlerinin sahip oldukları görüşleri özgürce ifade etmelerini sağlayacak ortamlar oluşturulmalı, “düşüncenin özgürce ifade edilmesinin” bireysel ve toplumsal yararları sınıf öğretmenleri tarafından öğrenilmelidir. Sınıf öğretmenlerinin “Çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri hakkı”ndan önce “Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır.” bilgisine sahip olmaları sağlanmalıdır.
5. Sivil toplum örgütleri tarafından öğrencilere ve gençlere ulaşmanın en kolay yolu olan web tabanlı eğitim içerikleri konusunda çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

Kaynakça

a. Süreli Yayınlar

Akyüz, E. (2009). Eğitim Hakkı. Prof. Dr. Ali Naim İnan'a Armağan. 1, ss.1031-1075'deki makale.

b. Bildiriler

Atıcı, B. ve Gürol, M. (2000). “Nesnelci öğretim yaklaşımlarından oluşturmacı öğrenme yaklaşımlarına doğru internet tabanlı uzaktan eğitime yönelik gelişimsel bir model önerisi.” Bilişim Teknolojileri Işığında Eğitim (BITE) Bildiri Kitabı. Ankara, 3-5 Mayıs 2001, s.177-183.

Karaman, S. (2007). Ders Web Sayfaları: Özellikleri, Hazırlanması, Kullanımı ve Öğretim Elemanlarının Tutumu. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi C.7, S.13.(s.47-68) Web: <http://web.inonu.edu.tr/~efdergi/sayi13/04.pdf> adresinden 2 Temmuz 2010'da alınmıştır.

c. Kitaplar

Akarşlan, M. (1998). **Ana Hatlarıyla Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Mevzuatı**. Alfa Basım, Yayım, Dağıtım, İstanbul.

Akyüz, E. (2000). **Ulusal ve Uluslar Arası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması**. Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

Akyüz, E. (2010). **Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması**. Pegem Akademi, Ankara.

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2004). **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı**. Sakarya Kitabevi, Sakarya.

Anar, E. (2000). **İnsan Hakları Tarihi**. 2. Baskı. Çiviyazıları, İstanbul.

Bloom, B.S. (Edt). (1956). **Taxonomy of Educational Objectives – The Classification of Educational Goals. Handbook I: Cognitive Domain**. David McKay Company, Inc. New York-USA.

Creswell, J.W. ve Clark, P.L. V. (2007). **Designing and Conducting Mixed Methods Research**. Sage Publications, USA.

- Demirel, Ö. (2007). **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**. Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Eğitim Reformu Girişimi (2009). **İlköğretimde Haklarımız Var! İlköğretimde Haklar ve Hak Arama Yolları**. Eğitim Reformu Girişimi, İstanbul.
- Gülbahar, Y. (2009). **E-Öğrenme**. Pegem Akademi, Ankara.
- Gürkaynak, İ., Gözütok, F.D., Akipek, Ş., Erhürman, T., Bağlı, M.T., Uluç, F.Ö. (2002). **“Ben İnsanım” İlköğretim İçin İnsan Hakları Eğitimi Dizisi**. Ünal Ofset, Ankara.
- Gürkaynak, İ., Gözütok, F. D., Akipek, Ş., Erhürman, T., Bağlı, M.T. ve Uluç, F.Ö. (2002). **Ben İnsanım: Eğitim Benim Hakım** Ünal Ofset Ltd. Şti. Ankara.
- Gürkaynak, İ., Gözütok, F.D., Akipek, Ş., Bağlı, M.T., Erhürman, T. Ve Uluç, F.Ö.(2005). **Yurttaş Olmak İçin... Eğitici El Kitabı... Umut Vakfı Yayınları**. İstanbul.
- Horton, W. (2000). **Designing web-based Training-How to teach anyone anything anywhere anytime**. John Wiley Sons, Inc. USA.
- Howe, B.R. ve Covell, K. (2005) **Empowering Children: Children's Rights Education as a Pathway to Citizenship**. University of Toronto Press. Canada.
- Kepeceki, Karaman, Y. (2000). **İnsan Hakları Eğitimi**. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Morrison, G. R., Ross, S. M., Kemp, J. E. (2004). **Designing Effective Instruction**. 4. Basım. New Jersey-USA.
- SHÇEK (1999). **Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Ulusal İlk Rapor**. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Ankara.
- SHÇEK (2001). **BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME ULUSAL İLK RAPOR'UN EKLERİ VE B.M. Çocuk Hakları Komitesi'nin SONUÇ GÖZLEMLERİ**. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Ankara.
- T.C. Anayasası. (2005). **T.C. Anayasası-İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi-İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi**. Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Varış, F. (1996). **Eğitimde Program Geliştirme – Teori ve Teknikler**. Alkım Yayınları, İstanbul.
- Varış, F. (Edt). (1998). **Eğitim Bilimine Giriş**. Alkım Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Beşinci Baskı. Seçkin Yayınları, Ankara.
- d. Raporlar ve Tezler
- Kepeceki, Karaman, Y. (1993). **Türkiye’de Ortaöğretim Kurumlarında İnsan Hakları Eğitimi**. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara.
- Uluç, F.Ö. (2008). **İlköğretim Programlarında Çocuk Hakları**. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora tezi). Ankara.
- e. İnternette alınan bilgiler
- <http://www.netwerkopenhogeschool.org> The Systematic Design of Instruction. Dick, W., Carey, L. ve Carey, O. J. 26 Kasım 2010.
- <http://hiberniacollege.com> Hibernia College. 18 Ocak 2012.
- <http://hedb.meb.gov.tr/istatistik.html> Millî Eğitim Bakanlığı Hizmetçi Eğitim Dairesi Başkanlığı(b). 30 Mayıs 2010.
- http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2010_2011.pdf Millî Eğitim Bakanlığı Millî Eğitim İstatistikleri 2010-2011. 30 Aralık 2011.
- http://www.ifets.info/journals/4_3/maallem.html. Applying Constructivist and Objectivist Learning Theories in the Design of A Web-Based Course: Implications for Practice. Moallem, M. 18 Şubat 2008.
- www.tojet.net İnternet tabanlı uzaktan eğitim programı geliştirme süreci. Türkoğlu, R. 26 Kasım 2010.
- http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23b.html Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 4 Temmuz 2010.
- <http://www.usd-online.org> University of San Diego. 18 Ocak 2012.
- <http://www.uwstout.edu> University of Wisconsin Stout Wisconsin's Polytechnic University. 18 Ocak 2012.

ELEMENTARY TEACHERS OPINIONS FOR WEB BASED CHILDREN RIGHTS CURRICULUM

Dilşat PEKER UNAL*

Abstract

The aim of this study is to design a curriculum aiming at teaching 13th and 28th items of the Convention on the Rights of the Child for elementary education teachers, to present this program as web based, to evaluate web based application according to the ideas of elementary education teachers. The research sample consists of elementary teachers of elementary schools.

The data were collected from the research group of 47 elementary teachers by using questionnaires, interview forms, achievement tests and scenarios to assess web based presentation of curriculum. When the data were analysed it can be said that the opinions on the curriculum are positive. Elementary teachers indicated that reducing the instructions while adding more sounds and videos into the web based curriculum may be relatively effective.

Key Words: curriculum, web based curriculum, children's rights

* Dr. Ministry of National Education General Directorate of Lifelong Learning Headship
Open Education Group